

**11 Haziran 1930 tarih ve 1715 numaralı kanuna müzeyyel
1/743 numaralı kanun lâiyhası ve İktisat, Maliye ve Bütçe
Encümenleri mazbataları**

T. C.

Başvekâlet

Muamelât Müdürlüğü

Şube 6

Sayı 3/196

20 - 9 - 1930

B. M. M. Yüksek Reisliğine

1715 numaralı ve 11-6-930 tarihli kanuna zeyl olmak üzere Maliye Vekâletince hazırlanan ve İcra Vekilleri Heyetinin 17-9-930 tarihli içtimasında Yüksek Meclise arzı kararlaştırılan kanun lâiyhası esbabı mucibe mazbatasile birlikte takdim olunmuştur.

Muktazasının ifasına ve neticesinin iş'arına müsaade buyrulmasını rica ederim efendim .

Başvekil

İsmet

Esbabı mucibe

Türk lirası kıymetinin muhtelif vesilelerle Meclisi Âliye arzedilen sebepler altındaki temevvücatı (1567) numaralı kanunla bazı tedbirler ittihazını zarurî kılmış ve Hükûmete alınan ve idamesinde zaruret ve faide mülâhaza edilen mürakabe tedbirleri meyanında hazine ile bankalardan teşkil edilen konsorsiyom tarafından bir kaç aydanberi borsa vaziyeti her an göz önünde tutularak dövizin arza nisbetle fazla talep olunduğu dar mevsimlerde döviz arzedilmek suretile siterlin fiyatı (1035) kuruşu tecavüz ettirilmemiş ve arzın fazla olduğu günlerde de döviz alıcısı vaziyetine geçilerek rayicin (1030) dan aşağı inmesine mahal bırakılmamıştır. Paramızın bu nisbet dairesindeki kıymeti memleketin iktisadî şeraitine intibak ettiği hiç bir fedakârlığa mahal kalmadan en dar mevsimlerde fiyatın bu raddede kalabilmesiyle sabittir. Piyasada bu suretle aylardanberi nisbî istikrar temin edilmiş olması ve bütün döviz ihtiyaçlarının tamamen is'af edilmesi her keste paramızın kıymetine itimat telkin etmiş ve iktisadî faaliyetlerimizin selâmeti cereyanını siyanet ve temin eylemiştir.

memleketimizin ihraçatının bilhassa ve başlıca mahsulâtı ziraiye olması ve bunların pek kısa bir zaman zarfında ihraç edilmesi yüzünden son günlerde döviz arzlarının kesafeti karşısında Türk lirası fikdânı ehemmiyetle hissedilmekte bulunmuştur. Dövizin mebzul ve buna mukabil miktarı mahdut Türk lirasının gayri kâfi olduğu mevsimlerde tedavülü tanzim edecek olan Cümhuriyet merkez bankasının derdesti teşkil bulunmasına göre bu bankanın faaliyete geçmesine kadar mevsimler ilcaatle temevvüçlere mani olmak için ihtiyat evrakı naktiyeden kanunen tedavülde bulunan muayyen miktar fevkinde ve ihtiyaç nisbetinde Türk liralasının karşılığı yüzde yüz döviz olarak mahfuz kalmak şartile münhasıran döviz mübayaasında istimali ve bu suretle vücut bulacak olan döviz stokunun sarfedilebilmesi de kezalik mukabili Türk liralasının aynı zamanda ihtiyat stokuna iadesine bağlı tutulması zarurî görülmüştür. Bu yoldaki hareketle paramızın filî istikrarı safhasına girilmiş olacağı ve bu safhada her yerde mümasil tedbirlere tevessül edildiği şayanı kayıttır.

İşte bu mülâhazat ve zaruretlerle ve paramızın kıymetinin muhafazası hususunda en hassas noktalar derpiş olunarak merbut kanun lâyihası tanzim edilmiştir.

İktisat Encümeni mazbatası

T. B. M. M.

İktisat Encümeni

Karar № 45

Esas № 1/743

23/IX/1930

Yüksek Reisliğe

İera Vekilleri Heyeti Reisinin 20/IX/1930 tarihli ve 6/3196 numaralı tezkerelerile Yüksek Meclis Reisliğine gelen ve Reislik makamının 22/IX/1930 tarih ve 1/743 numaralı havaleleriyle encüme-nimize tevdi olunan ve İera Vekilleri Heyetince 17/IX/1930 tarihinde kabul olunup 11/VI/1930 tarih ve 1715 numaralı kanuna zeylen hazırlanan kanun lâyihası ve esbabı mucibe mazbatası Maliye Vekili Bey hazır olduğu halde mütalea ve müzakere edildi.

Kanun lâyihasının birinci maddesinde esasen Merkez Bankası kanununun (36) mer maddesine tevfikeye (14) üncü maddesinde mevcut altın veya filen başabaş altına talvili kabil olan cenebi dövizleri alıp satmak salâhiyetini, mevcut evrakı naktiyenin lüzumuna göre ve bu döviz tamamen karşılık tutulmak suretile tedavüle çıkarmağı istihdaf etmekte ve bu muamelenin ne şekilde ifa edileceği gösterilmektedir.

Memleketimizin ithalât mevsimleriyle ihracat zamanlarının tamamen aynı aylara isabet etmemesi yüzünden döviz arzlarıyla bunlara karşı olan kambiyo talepleri tevafuk etmemekte Türk evrakı naktiyesinin şimdiye kadar her sene takriben yüzde on beş derecesinde temevvücünü mucip olmakta ve binnetice millî paramın kıymeti sabit bir manzara arz etmekte bulunmuştur. Alman tedabir neticesi olarak bir taraftan devlet ve onun vücudunu tertip eden müessesatın kambiyo ihtiyaç ve talepleri tanzim ve tensikine edilen itina diğer taraftan millî ihtiyaçların mümkün olduğu neredede millî istihsalatın temini hususuna milletin verdiği ehemmiyet yüzünden geçen bir kaç ay zarfında millî paramın kıymeti âdeta sabit denecek bir şekilde kalmıştır.

İhracat mevsiminin hulûlü hasebile ihracat emtaamızın satış bedelini teşkil eden cenebi dövizlerinin birden arzı piyasada mevcut ihtiyaçtan çok fazla bulunmuş ve binnetice millî paramın tedavülde nedreti hasıl olmuştur. memleketimizin iktisadî hayatında arzuya şayan olmıyan netayici tevhit edebilecek, millî istihsalatımızın hariç piyasalarda rekabet kabiliyetini tenzil etmek suretile de bir çok zararları badi olabilecek ve aynı zamanda da millî paramın kıymetinde bir istikrarsızlık manzarası gösterebilecek bu vaziyete çare ve tedbir olarak Merkez Bankasının teşekkülüne tekaddüm eden zamanlarda dahi Türk evrakı naktiyesinin ihtiyatlarını ihtiyaç nisbetinde piyasaya arz oluna-cak fazla kambiyonun iştirasına kullanmak ve yine lüzum hasıl oldukça bunları satarak tedavüle atılan miktar evrakı naktiyeyi yerine koymak suretile paramızı istikrar ettirmek derpiş olunmakta-dır. Encümenimiz, müzakeresi esnasında bazı arkadaşların bu muameleye konulacak miktarın tayin ve tahdidi teklifi karşısında kalmış isede:

1 - Millî itibarın ifadesi olup Türk milletinin kendi zamân ve tekeffülünde bulunan millî para-ya karşı cenebi para ve sermayesinin kredisinin istimalinden başka bir şey olmıyan bu muamelede miktarın tahdit edilmesi suretile ihtiyaç nisbetinde kullanmak salâhiyetinin Hükûmete verilmesi;

2 - Bu suretle mevkii tedavüle çıkacak ihtiyat evrakı naktiyenin elyevm tedavülde bulunan ev-raktan hiç bir suretle farklı olmaması;

3 - Bu kanunun ahkâmının Merkez Bankasının filen teşekkül ve muameleye iptidarına tekaddüm eden zamanlara münhasır kalması neticesine vararak bu mülâhazat ve mütaleatı temin ve tatmin ve aynı zamanda kanunun birinci maddesinde zikrolunan muamelenin bütün endişe ve şüphelerinin tamamile izalesi için: (Birinci madde mucibince tedavüle çıkarılacak olan evrakı naktiye bu gün

tedavülde bulunanların kanunî evsafını haiz olup bunların ve bunlarla satın alınacak eenebî dövizlerinin miktarları her hafta sonunda karşılıklı olarak hem Maliye vekâleti ve hem de depoziter banka tarafından neşir ve ilân olunur.) şeklinde bir ikinci madde ilâvesine müttefikan karar verilmiş ve madde şekli tesbit edilmiş bulunmakla havalesi mucibince Maliye Encümenine tevdi olunmak üzere Yüksek Reisliğe takdim kılındı.

İk. En. Reis Burdur <i>Mustafa Şeref</i>	« Bu mazbatamın » Mazbata M. Afyon Karahisar <i>İzzet</i>	Kâtip Zonguldak	Âza Edirne <i>Fayık</i>	Âza Kütahya <i>Cevdet</i>	Âza Mardin <i>Nuri</i>
Âza Eskişehir <i>Emin</i>	Âza Mersin <i>Hakkı</i>	Âza <i>Yusuf Kemal</i>	Âza <i>Hüseyin</i>		

Maliye Encümeni mazbatası

T. B. M. M.

Maliye Encümeni

Karar № 1

Yüksek Reisliğe

1715 numaralı ve 11 - 6 - 1930 tarihli kanuna zeyl olmak üzere Maliye Vekâletince hazırlanan ve İcra Vekilleri kararına iktiran eden kanun lâyihası ve esbabı mucibe mazbatasının gönderildiğine dair Başvekâletin 20 - 9 - 1930 tarihli ve 6/3196 numaralı tezkeresi ve İktisat Encümenininin mazbatası Maliye Encümenine havale edilmiş olmakla tetkik ve müzakere edildi.

İktisat Encümenince tetkik ve tanzim edilen kanun lâyihası encümenimizce aynen tasvip ve kabul edilmiştir. Havale mucibince Bütçe Encümenine tevdi kılındı.

Mal. En. Reisi namına M. M. <i>İhsan</i>	Kâ. <i>A. Hilmi</i>	Âza <i>Sumi</i>	Âza <i>Kâmil</i>	Âza <i>Emin</i>	Âza <i>Rasih</i>	Âza <i>M. Nedim</i>
--	------------------------	--------------------	---------------------	--------------------	---------------------	------------------------

Bütçe Encümeni mazbatası

T. B. M. M.

Bütçe Encümeni

Karar M. № 171

Esas № 1/743

Yüksek Reisliğe

Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası kanununa zeyl olmak üzere tanzim edilip İktisat ve Maliye Encümenlerinin mazbatalarile birlikte encümenimize tevdi kılınan kanun lâyihası Maliye vekili Sarac-oğlu Şükrü Bey hazır olduğu halde tetkik ve müzakere olundu.

Birinci madde hükmü Merkez bankasının teessüsünü müteakip depoziterlik vaziyeti ile beraber evrakı naktiye ve ihtiyatlarının dövizlerin bu bapta yapılan muamelât, bütün varidat ve masarifin depoziter banka tarafından devredileceğini âmir olmak üzere tanzim edildiği verilen izahattan anlaşılmiş ve aynen kabul edilmiştir.

İktisat Encümenininin ilâvesine lüzum gördüğü ikinci madde yalnız satın alınacak döviz miktarı

nı göstermekle kalınmayıp satışlar neticesi döviz miktarını bildirmek üzere daha ziyade şekle ait tadil ile kabul olunmuştur. Umumî Heyetin tasvibine arz olunur.

Bütçe Encümeni Reisi	R. Vekili	M. Muharriri	Kâtip		
İstanbul	Bursa	Gaziantep	Giresun	Kütahya	Tokat
<i>Fuat</i>	<i>Muhlis</i>	<i>Remzi</i>	<i>Kâzım</i>	<i>Niyazi Asım</i>	<i>V. Şevki</i>
Sivas	İsparta	Elâziz	Erzurum	Balikesir	Niğde
<i>Rasım</i>	<i>Mükerrem</i>	<i>H. Tahsin</i>	<i>H. Aziz</i>	<i>A. Şuuri</i>	<i>Faik</i>
Samsun	Aydın	Bordur	Bursa	Sivas	Diyarbakir
<i>Adil</i>	<i>Mü. Mitat</i>	<i>Vahit</i>	<i>Dr. Şefik Lûtfi</i>	<i>M. Remzi</i>	<i>Rüşti</i>

Hükûmetin teklifi

1715 numaralı ve II/6/1930 tarihli kanuna zeyildir

1 — Hükûmet Türkiye cümhuriyeti Merkez bankası kanununun bankaya 36 nci maddesine tevfi kan 14 üncü maddesile bahsettiği salâhiyeti karşılığı altın veya filen başa baş altına tahvili kabil eenebi döviz mübayaa etmek üzere ihtiyat evrakı naktiyesinden ihtiyaç ve lüzumu kadarmı tedavüle çıkarmak suretile istimale mezundur. Bu suretle mübayaa edilecek dövizler, ihraç edilen evrakı naktiye nin karşılığı olmak üzere evrakı naktiye nin depoziteri olan bankada muhafaza edilip münhasıran tedavülde bulunan evrakı naktiye nin piyasadan çekilmesinde ve imhasında kullanılır. Merkez bankasının teessüsünü müteakip işbu dövizler ve bu bapta yapılan muamelât bütün varidat ve masarifi le beraber depoziter banka tarafından Merkez bankasına devredilir.

2 — Bu kanun neşri trihinden muteberdir.

3 — Bu kanunun icrasına Maliye vekili memurdur.

17/9/1930
Başvekil Ad V. M.M. V.
İsmail İctimada bulunmadı *M. Abdülhalık*
Da. V. Ha. V. Ma. Ve
Ş. Kaya İctimada bulunmadı *Ş. Saracoğlu*
Mf. V. V. Na. V. İk. V.
Dr. Refik İctimada bulunmadı *Şakir*
S. İ. M. V.
Dr. Refik

İktisat Encümeninin tadili

1715 numaralı ve 11 - VI - 1930 tarihli kanuna müzeyyel kanun lâyihası

Madde 1 — Aynen kabul edilmiştir.

Madde 2 — Birinci madde mucibince tedavüle çıkarılacak olan evrakı naktiye bugün tedavülde bulunanların kanunî evsafını haiz olup bunların ve bunlarla satın alınacak eenebi dövizlerinin miktarları her hafta sonunda karşılıklı olarak hem Maliye vekâleti ve hem de depoziter banka tarafından neşir ve ilân olunur.

Madde 3 — İkinci madde aynen kabul edilmiştir.

Madde 4 — Üçüncü madde aynen kabul edilmiştir.

Bütçe Encümeninin tadili

Türk parasının kıymetini koruma kanun lâyihası

Birinci madde — İktisat Encümeninin aynen

İkinci madde — Birinci madde mucibince tedavüle çıkarılacak olan evrakı naktiyê bu gün tedavülde bulunanların kanunî evsafını haiz olup bu suretle tedavüle konmuş bulunan Türk lirası miktarı ile karşılığı olan döviz miktarı her hafta sonunda hem Maliye vekâleti hem de depoziter banka taraflarından neşir ve ilân olunur.

Üçüncü madde — İktisat Encümeninin aynen

Dördüncü madde — İktisat Encümeninin aynen